

Monsterets Røst

T.S.HØEG

*... kunstneren er ikke foran sin tid. Det
er tiden selv der er forud for sin tid.
frit efter Gertrude Stein*

*

I teenageårene sprang min interesse for litteratur ud i fuldt flor og fra en postordreboghandel på Gl. Kongevej i hovedstaden kunne jeg få tilsendt bøger for sidenhen at betale af den løn på 7,50 kr. i timen jeg tjente som bibliotekskuli et sted ude i forstæderne. I kataloget var denne bog *Ulysses* afbildet og særligt tiltrukket blev jeg af Joyces dødsmaske på forsiden. Ovenikøbet var den så billig at jeg havde råd til at erhverve mig den.

Siden har netop den bog stået som et parallelometer til min egen dannelse. I begyndelsen som en mærkelig ny verden på grund af den for mig på det tidspunkt så uoverkommelige sprogbrug. Det tror da pokker at det forblev sådan en rum tid endnu eftersom de efterfølgende gymnasieår helt afskrækkede en læsning med alt det man fik at vide at man skulle vide for overhovedet at kunne forstå bare en bønne af indholdet. Senere trods og en allerede forurettet holdning overfor institutionaliseret lærdom gjorde at jeg sked på al den betydning og i stedet begyndte jeg simpelthen bare at læse. Først fra side 1 til side 100 hvorefter jeg opgav og siden igen fra starten til side 200 samt alle gode gange tre fuldført.

Resultatet var en ganske klar fornemmelse af et før og et efter. Engang uden og siden beriget for at gå forandret videre.

Af kystvejen lidt udenfor Dublin i Sandycove står tårnet Buck Mulligan bebor i bogen og faktisk har Joyce selv boet der på et tidspunkt men ihvertfald er det nu hans eget museum

som foruden diverse originalmanuskripter indeholder hans Beckett-donerede vest og stok samt an ol' strummin' guitar. Desuden er der fremlagt et håndskrevet brev fra Hotel København hvor Joyce i al ensomhed utålmodigt afventer udleveringen af hans danske udgave af *Ulysses* som han vel også kunne forstå noget af.

Akkurat som *stately, plump Buck Mulligan* gør på allerførste side trådte jeg ud på platformen på toppen af tårnet netop som en regnbue tændte henover himmelrummet.

*

Da Elias Canetti som kun 25-årig debuterede med *Forblindelsen* i 1935 var det ham magtpåliggende at også hans egne idoler kunne lide værket. Netop i dette tilfælde drejer det sig om Thomas Mann og Robert Musil hvor bekendtskabet til førstnævnte foregik pr. korrespondance mens Musil ligesom Canetti boede i Wien hvorved de havde mødt hinanden mere øjensynligt ved indtil flere lejligheder.

For på det tidspunkt så Canetti med en næsegrus beundring på denne Musil som indehaver af det ufuldendte hovedværk *Manden uden egenskaber* men også for denne hans så skrækindjagende strenge facon. Musil havde nemlig piedestaleret sig så højt tilvejs at han selv ville bestemme hvem der måtte tildeles den ære at donére ham penge. Efter modtagelsen ville Musil så ikke en gang have noget som helst med selve pengene at gøre og endsige overhovedet røre ved dem. Det måtte undersåtterne tage sig af.

Fire år forinden havde Canetti sendt Thomas Mann sit grumme manuskript forhåbentligt for at få Manns overstrømmende blå stempel på genialitet men i stedet kom bunken ulæst tilbage med et høfligt brev om at Manns kræfter ikke slog til ... "Det var et hårdt slag. For hvis han ikke læste den - hvem skulle så ville læse en så dyster bog".

Canetti gemte manuskriptet af vejen i 4 år indtil han tilsidst blev overtalt til alligevel at lade det trykke. Så atter forsøgte

Canetti at pine Mann ved denne gang at sende ham selve udgivelsen og heldigvis heledede de gamle sår idet Mann i sit efterfølgende brev gjorde "uretten god igen".

Det gjorde selvfølgelig lille Elias mægtig glad så han gik sporenstrejs på cafe hvor selveste Musil kom ham strålende i møde med de støttende ord : "Jeg gratulerer Dem med Deres store succes". Canetti blev instant beruset og sagde vel i kådhed : "Og tænk Dem, jeg har også fået et langt brev fra Thomas Mann".

"Såh" sagde Musil hvorpå han blev iskold for derefter at vende Canetti ryggen ikke bare ved denne lejlighed men for altid. Afskediget for stedse for ingen skal komme her og placere nogen som helst på linie med selveste Musil. Hvor monstrøst.

*

Som ynder af tung litteratur er *Forblindelsen* stadig ikke overgået af nogen anden bog hvad ulidelig fascination angår.

Det kan ellers være slemt nok og derfor holdt jeg tidligt meget af forlaget Arena (forfatterens eget forlag) som foruden de kære lystspillere Artaud og Beckett også havde andre franskmænd såsom Simon, Butor og Robbe-Grillet på programmet. Kæmpehektarer af ordformationer der var lige dele bund at synke ned i men der var så sandelig også tale om en vis gliden af.

Foruden ovennævnte var Arena også først med at få præ-senteret Canetti på dansk og da udgaven så indbydende ud med middelaldermaleren Arcimboldos nærmest surrealistiske billede *Bogmanden* på forsiden gik jeg i lag med den. Kors, jeg måtte bide den af to omgange for ikke at blive ædt op af dens univers men det fascinerende ved bogen var undertonen af at jeg ville være en kylling hvis jeg ikke gennemførte de mange kompakte sider.

Bogen er aldeles original hvis ikke sine sider direkte morsom men til gengæld er personerne ganske ulidelige i en til-

svarende verden. Det gyser stadig i mig når jeg tænker på professor Kien og hans forhold til hustruhusholdersken Therese som udelukkende går ud på at tyrannisere, genere, irritere og modarbejde hinanden. Så er der viceværten der enten lurer i sprækken eller gennembanker datteren og på et tidspunkt da den grådige Therese har fået jaget Kien ud af hans egen lejlighed dukker den pukkelryggede dværg Fischerle op som tjene-nde men især også beregnende ånd for Kien. Professoren har nemlig på grund af sin boligløshed været nødt til at stable hele sin enorme og særdeles højtelskede bogsamling ind i hovedet. Så udover at tjene på Kien må Fischerle hver aften på det snuskede pensionatsværelse hjælpe Kien med at få bøgerne ud af hovedet for næste morgen at få stablet dem ind igen.

Der er simpelthen så mange andre forrykte episoder i denne bog der til sidst ender med at Kien lader sig selv og sin elskede bogsamling brænde op i en gigantisk ildebrand. "Et hoved uden verden"/"Hovedløs verden"/"Verden i hovedet" hedder de 3 overordnede afsnit der tilsammen skulle udgøre hvad Canetti selv har betegnet som "dårenes menneskelige komedie".

*

Det var mig senere en glæde at blive valgt som yngste medlem af Redaktion Arena der bl.a. udgav hans 3-bindts erindringer *Den reddede tunge/Faklen i øret/Øjenspillet* som dækker hele hans barn- og ungdom frem til kort før anden verdenskrig. (Desuden kan anbefales det store filosofiske værk "Masse og magt" som tættest på det danske sprog er udkommet på svensk).

Netop på vej til et af mange redaktionsmøder på Hald Hovedgård udenfor Viborg fulgtes jeg med veteranen Poul Vad som netop ved Vejle-kanten spurgte om jeg kendte noget til Kidde ...

"Hvem"

"Harald Kidde".

For også på dansk grund kan vi bryste os med fantaster og foruden Albert Dam er det netop på sin plads at give den til denne Kidde.

Oprindeligt var det hans svimlende plan at skrive et digert 4-binds værk med arbejdstitlerne *Jærnet / Guldet / Ilden* og *Ordet* men kun sygdom fratog ham chancen idet han døde som så mange andre af den spanske syge d. 23 nov. 1918 kun 40 år gammel.

Endnu mere skæbnesvangert var det bare 10 dage efter at den første enestående kolos *Jærnet* var udkommet så med hans bortgang tog han de efterfølgende 3 bind med sig i graven.

Men *Jærnet* i sig selv er allerede en ordentlig svimler. Kiddes overordnede plan var at afdække 150 år af den svenske jernindustri historie som han rent praktisk løste ved simpelthen at flytte til Sverige i 1913 for i de efterfølgende 5 år at arbejde konstant ud fra en både indre og ydre fordybning.

Den sjælelige skildring af menneskelivet omkring det svenske jern udsporang af hans rige fantasi og indfølgelsesevne men for Kidde var det kun en side af sagen da der også var hele den ydre skildring af selve den konkrete historie og geografi ... "ti kun skrive på Anelse kan jeg ikke, mindst når det drejer sig om noget så reelt".

Det fik ham til at rode i annaler, optegnelser og andre tilgængelige kilder foruden at opsøge jernbrug for der at udsperge alle ligefra de øverste brugspatroner helt ned til den enkelte arbejders aldeles urimelige vilkår. Bogens virkning på læseren ramtes meget klart af en Chr. Rimestad der i sin anmeldelse dengang konkluderede ... "Vi skal her indvies i Eksaltationer og Ekstaser så rystende at den danske Litteratur aldrig førhen har dristet sig til lignende Forsøg".

Jærnet blev i 1990 genudgivet på Borgen i samarbejde med Det danske Sprog- og Litteraturselskab i serien Danske Klassikere og da jeg hver vinter udvælger en mammut til at læse gennem vintermarvens øde passede denne fint ind i traditionen. Det mærkværdige var at da jeg var sluppet igennem det-

te feberhede værk trods de kølige omgivelser den foregår i modtog jeg Kidde og Hustrus Mindelegat.

*

Uden at ane om det er rigtigt forestiller jeg mig at mange af disse monstrøsiteter skyldes den mere end øjensynlige overgang fra den gamle verden til den nyere tid.

Selvfølgelig de rent historiske forandringer fra diverse kejservælder, kongedømmer og zarregimer til demokrati hvorom henholdsvis højre og venstre fascisme stadig flourer. Men også elektriciteten og den dertil hørende kommunikationseksansion samt psykiatrien vandt indpas. Den mindre øjensynlige forandring var nok at det især gik ud over selve tidsbegrebet: at få det hele til at gå hurtigere og mere effektivt så der kunne spares mere tid. For tid er penge kom det hurtigt til at hedde.

Fra kurér til telefon, hest til bil, håndværksslave til maskinel ditto og fra mand mod mand til grundigere massakrer.

Mere positivt set indfandt velfærdet sig med mere tid til et længere liv og hvor tænder snart blev noget der ikke bare faldt ud af munden inden man nåede at blive myndig.

Heroppe omkring blev børn hevet op af minerne eller trukket ind fra markerne for at flere og flere kunne komme i skole i stedet. Men kvinderne kunne blive hjemme hvor de hørte til en rum tid endnu.

*

Hele denne forandrende lunte tror jeg de fleste monstrøse forfattere lugtede i god tid i mere end en forstand. Mens tid var forsøgte de som både lærde og intuitive at fordybe sig i helheder da der måske var tale om sidste chance for at kunne overskue både for- og nutid samt nære stærke fornemmelser for

det kommende. Måske vidste de det ikke selv men vi ved til gengæld at deres respektive værker blev selve grundstenene til moderniteten.

Alt dette nye spændende på vej og alt dette der kunne have været så godt blev til brænde under et altomsluttende bål fra to verdenskrige. Selvfølgelig var det de lede tyskeres skyld men mon ikke der ligger mere begravet.

Med amerikanernes nedkastning af atombomben var alt der fra alligevel sprængt ud i isolerede smådele i en til stadighed mere og mere uoverskuelig verden.

Mens verden sundede sig nøjsomt ind i 50'erne begyndte dele af ungdommen at frigøre sig drastisk mens endnu flere tilpassede sig det forjættende arbejdsmarked. Men inderst inde var tilværelsen som beskrevet hos Beckett og Kafka: intethed og fremmedgørelse.

Herefter lå fornyelsen i at lade verdensbilledet opløse sig i delmængder mens andre kravlede langt ind i introversionens riger og lande. Der har vi i store træk befundet os siden og alt andet episk light kan bare beskyldes for at være overfladisk underholdning.

Verden gik til filmen og udover gysset har vi heldigvis den bidende humor da vi mere og mere må grine tilværelsen væk sådan som den teer sig.

*

Måske er vi snart igen på vej ind i noget helt andet nu vi alligevel står på endnu en tærskel til det næste årtusinde. Selvfølgelig fred over miljøet og hverandre men også det længe ventede paradigmeskift. Det tales der mægtigt meget om mens kun få vitterligt deltager i forsøget på at få fænomenet til at se dagens lys.

Samtidsromanen er CNN og lad så forfatterne gøre noget andet forhåbentligvis.

Det moderne menneske kan tale i mobiltelefon, faxe, høre radio og cd samt kigge i det husomdelte tilbudskatalog men

vel og mærke på samme tid. Og der ligger bogen som kun kan læses. Det kræver at den bliver læst og det tager tid hvori der højest kan være tale om at pille næse eller måske spise slik hvis ikke en kop te til. Alt andet virker distraherende. Det moderne menneske konkluderer bogen som utidssvarende.

Men det utidssvarende er bevaringsværdigt fordi det rummer muligheder hvad fokusering angår men så sandelig også denne synken ind i disse for os så tidløse tilstande.

Bøgerne ind i billedet.

*

Jeg vil nu gå tilbage til mit arbejde med at skrive *pamfletter med højt lixtal* som min kæreste kalder mine udgivelser og i stedet efterlade denne min ufaglærte indgang til fænomenet : *monstrøsiteter* til læseren altimens jeg forbliver

T.S.Høeg
primo 93

*Vladimir Jankélévitch
i bogprogrammet "Apostrophes" 1985, få måneder før sin død.*

